

Hilmar Helgesen

Vedvågen

Hilmar Helgesen var født i Vedavågen 20. januar 1911 som sønn av Helmik og Berthine Helgesen. Som karmøybu og som sønn av en notbas, var det naturlig for han å velge sjømannsyrket og han utdannet seg som styrmann.

Hilmar Helgesen reiste ut i 1933 med D/S «Olter» på 560 tdw. som samme år ble solgt til det Bergen-registrerte East Trade A/S (Johan Utne). «Olter» hadde siden 1931 vært eid av brødrene Helgesen, Vedavågen, og hadde bl.a. vært utrustet til sildefiske på Island («Våre gamle skip», s.431).

Gamle «Olter» ble fra 1933 beskjeftiget i fart på China og Helgesen ble stående ombord i tre år. Men seilassen på Østen var slett ikke over for Helgesen. Ifølge fartsbevis, datert 19.11.1936, mønstret han som 1. styrmann på D/S «Daviken» – tilhørende bergensrederiet Wallem & Co A/S.

Helgesen seilte på Østen, til krigen brøt ut. Da skulle han etter planen reise hjem, men pga. krigsutbruddet ble denne hjemreisen stoppet og Helgesen ble stående ombord i «Daviken» i enda en tid. Men i 1941 - etter fem års tjeneste var det på tide å skifte båt og den 30.11.1941 gikk styrmann Helgesen ombord i det Panama-registrerte S/S «Wawa» på 1650 brt, (Standard Navigation Corp). S/S «Wawa» lå i Shanghai og Helgesen tok seg ombord dagen før for å gjøre seg kjent med skipet. Her fikk han erfare at verden ikke var stor - ombord møtte han nemlig Skudenesbuen Lars Sigvald Falnes som siden sommeren 1941 hadde seilt med skipet som maskinsjef (Se beretning om Lars Sigvald Falnes).

Men tiden her ombord ble kortvarig. Ved krigsutbruddet mellom Japan og USA den 8. desember, lå «Wawa» i Hong Kong og kom i ildlinjen da japanske fly-, flåte- og hærstyrker innledet angrepene mot byen.

Styrmann Helgesen mønstret av 11.11 i Hong Kong for å ta en lenge påtenkt ferie - resultatet ble et opphold i fangeleir til langt ut i august 1945. Forsvaret av Hong Kong måtte som vi kjenner til overgi seg for overmakten etter kort tid, Motstanden varte bare fra 8. til 25.12.1941 og byen ble okkupert av japanske tropper.

I denne tiden hadde Helgesen tatt jobb på en taubåt tilhørende Royal Navy og med fiendtlige fly over byen var dette en farefull tjeneste. Men skjebnens tilfældigheter kom her til å gripe inn i Helgesens liv. En dag gjorde en byll i nakken en snartur til doktor nokså nødvendig. Ved tilbakekomsten til havnen var taubåten med alt og alle ombord blåst vekk av en bombe, og så stod han der kun iført overall og en hatt.

Interneringsleir i Hong Kong

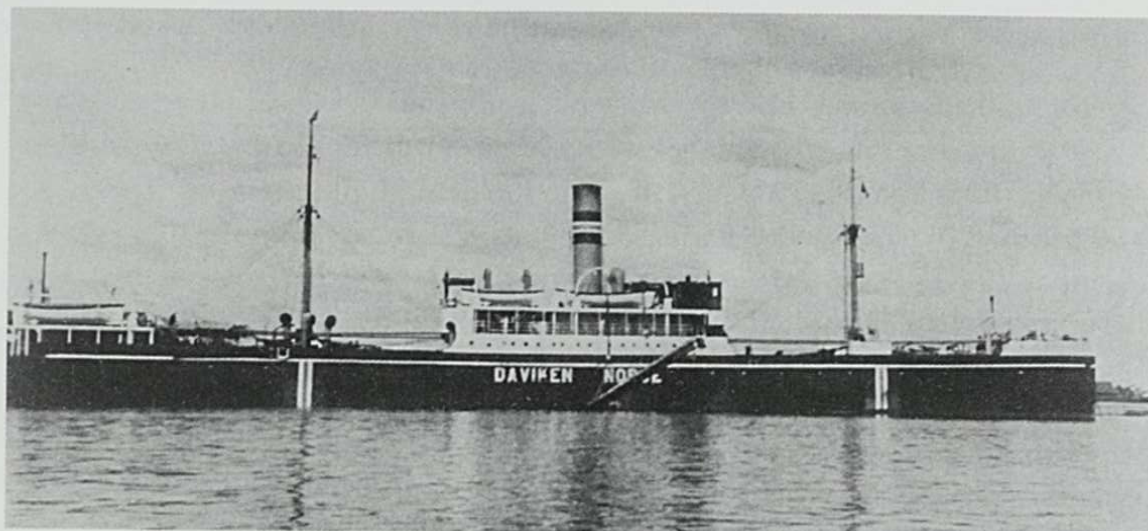
Ved Hong Kongs kapitulasjon ble først alle engelske internerert, men de norske fikk gå fritt, og ellers klare seg så best en kunne. Sovesalen var gjerne stendørken på konsulatet. Men da to mann i 1943 rømte, visstnok først til Kina og så videre til India, ble det slutt med friheten. Alle norske måtte innenfor murene, sammen med folk av mange nasjonaliteter (se «Sjøfolk i krig» s. 98 ff).

Hilmar Helgesen kom til å bli sittende i fangenskap i Hong Kong til 10. september 1945.

«– Vi var syv norske om bodde sammen», forteller Helgesen etter hjemkomsten i 1945. «Fire av oss spiste sammen hele tiden og det var visstnok helt enestående i leiren». Disse fire delte alt de spisende de kunne komme over utenom rasjonen, for i likhet med sine allierte i vest, så var heller ikke kosten i denne leiren mer rikholdig eller varierende.

En engelsk lege i leiren erklærte at det var fysisk umulig å kunne leve lenge på den rasjonen ris de fikk tildelt. Samme lege eksperimenterte en gang med å bake en ny type brød, gammel utkøkt kaffegrut blandet med litt ris, og holdt på å sette livet til i forsøket. Brød eksisterte ellers ikke i leiren, og kjøtt og fisk så de ikke på 18 måneder.

*S/S «Daviken» tilhørte
Wallem & Co. A/S, Bergen.
Skipet var på 3477 tdw. og
ble levert 01.1926 fra W.
Hamilton & Co Ltd., Port
Glasgow. Seilte heldig i alle
krigsårene under
Nortraship.*

En engelsk politimann ble en dag så grepet av kjøttsult at han kokte katten. Den ble servert i en 5 pounds sylte-tøyboks, og gikk ned på høykant. Og ble hungeren altfor sterk, så var det litt hjelp i å drikke kokt vann. «– og så grov vi litt under fårene i potetåkeren og fikk fisket til oss et par søtpoteter i ny og næ. Men så svært mye kunne det ikke bli når det ble delt på fire mann».

Helgesens foreldre hjemme på Karmøy fikk i løpet av krigen, via omveier, vite at sønnen var i japansk fangenskap, fikk etter strev og søknader fikk de tilslutt tillatelse å sende et telegram. De fikk også et svar tilbake fra Røde Kors at adressaten hadde motatt telegrammet – alt vel.

Det viste seg nemlig at Helgesen først fikk vite om dette telegrammet etter hjemkomsten. Men meldingen fra Røde Kors hadde likevel sin misjon idet det beroliget foreldre og søsken hjemme i Norge. Man kan tenke seg hvilken jubel et slikt telegram hadde hatt i leiren. Ikke bare for Helgesen selv, men også blant sine norske medfanger. Blant de norske var det en utbredt oppfatning om at halve landet var lagt øde.

Frem til den tyske kapitulasjonen 7. mai 1945, var det forholdsvis god tilgang på aviser i leiren. Langt verre skulle det bli etterpå - og de få man fikk smuglet inn var kun på kinesisk og ble av misjonærene oversatt til engelsk. På den måten fikk man nyheter utenfra.

Litt «svarthandel» ble det også drevet selv om den ikke hadde så stort omfang. Fangene fikk f. eks. gulltennene trukket ut, og dette ble så omsatt gjennom vaktene for 4000 gin eller to bokser corned beef.

De fleste av vaktsoldatene gav fangene forholdsvis god behandling. Langt verre var det med de såkalte «Formosaer» – Formosa-kinesere i japansk tjeneste og som slo alle rekorder i grusomhet og brutalitet. Tortur og sadisme i de japanske fangeleirene under krigen, var like utbredt som i nazistenes KZ-leirer. Volden mot fangene ble ofte utført sopntant og uten noen forklaring. Som f.eks. en dag i Hong Kong-leiren da syv engelskmenn ble skutt uten at noen visste hvorfor.

16.1.1944 ble en ulykkesdag i leiren. Hong Kong ble denne dagen angrepet av amerikanske fly og en del av bombene rammet også interneringsleiren i byen og 16 engelskmenn ble drept. Det samme gjentok seg en ukes tid før freden, men til alt hell ble ingen av fangene drept til tross for at leiren ble truffet av ni bomber uten å eksplodere.

Da freden endelig var et faktum måtte de forhatte «Formosaer» unngjelde for sine ugjerninger. Det var tilsammen 30 av dem, men tre mann som hadde vært ganske bra ble tatt ut, mens de øvrige ble kraftig banket opp. En engelskmann nsom særlig hadde hatt mye å hevne måtte etterpå gå med armen i bind.

Kameratskapet i Hong Kong-leiren var etter det styrmann Helgesen selv berettet, helt enestående. Det var først og fremst de fire norske som hadde holdt så trofast sammen, Det var Olsen fra Grimstad, Stensen fra Sandefjord, Hauge fra Sakkestad ved Haugesund og Helgesen fra Vedavågen.

Helgesen fortsetter: «De engelske politifolkene var også enestående, så uten deres hjelp og veiledning hadde nok fengselsoppholdet vært adskillig mer komplisert for manges vedkommende. Det var vel det berømte engelske diplomati som gjorde seg gjeldende. Felgselslegene, spesielt en, også en engelsk mann som vi ikke oppfattet navnet på, var utrettelig i sin oppofrelse og kamp mot malaria, dysenteri, beri-beri og allslags komplikasjoner som uvegerlig forekommer under slike forhold, hvor vel ingenting står så lavt i kurs som menneskeliv. Det er mange som har ham å takke for at de fremdeles er i live. – Og Gamle-Olsen, ordet som blir uttalt som en hederstittel i forbindelse med spørsmål som vi kanskje kjente ham.

Det er maskinist Arnt Olsen fra Haugesund, chief på H.M. Wrangells S/S «Haraldsvang» av Haugesund, Han var 62 år gammel, og en hedersmann det står respekt av på alle måter».

Hjem til gamlelandet

10.9.1945 var fangeoppholdet i Hong Kong etter fire lange

år, over og det ble gjort klar til en etterlengtet hjemreise. 27.10.1945 ankom Helgesen Liverpool ombord i S/S «Empress of Australia» sammen med en rekke nordmenn som hadde vært ute i krigsårene. Den videre reise gikk til Stavanger med Bergenskes S/S «Astrea».

Endelig - etter 12 år i Østen - hvorav fire i japansk fangenskap, kunne Hilmar Helgesen sette sin fot på norsk jord. Ved «Astrea»s ankomst til Stavanger, var det møtt opp en stor folkemengde for å ta i mot de hjemvendte. Blant dem var Hilmars to yngre brødre, Knut og Wilhelm. Etter gjenforeningen gikk reisen over Boknafjorden og

hjem til Munkejord på Karmøy der foreldrene og søster ventet.

Hilmar Helgesen bosatte seg etter krigen i Vedavågen og døde i 1963.

Kilder:

Detaljer omkring fangeoppholdet i Hong Kong er hentet fra artikkel i Haugesunds Dagblad fra 1945. Viktige detaljer er gitt av Didrik Stonghaugen, Vedavågen. Se flere detaljer i boka «Sjøfolk i krig», s. 84 og 98.

Leif M. Bjørkelund